

Svenskhet och folkkultur – vad har de med varann att göra? I föreställningen *Fosterland* undersöks nationella schabloner och symboler med folkmusik och dans som verktyg.

Folkmusiken ställer inte upp på den storsvenska kopplingen

Anna Bontha, Hanna Bylund och Isak Bergström gör tillsammans föreställningen *Fosterland*.

NATIONALROMANTIKEN DRABBADE folkkulturen omkring förra sekelskiftet. Dräkter, danser och låtar – ibland nyss inlånade från andra länder – låstes till geografien och blev symboler för Det Svenska. Också 2000-talets nationalism gör anspråk på folkkulturen – från Sverigedemokrater med folkdräkter till fasciströrelser som hyllar spelmansstämmor för att bygga konflikt med andra kulturer, berättar Isak Bergström, fiolspelman och teatermusiker.

– Men nationalisterna har nog förstått nu att genren inte ställer upp, motståndet mot dem har fått stort genomslag, säger han.

Till helgen åker han till Hälsingland – där han är uppvuxen, med folkmusiken – för att tillsammans med dansarna Anna Bontha och Hanna Bylund göra musik- och dansföreställningen *Fosterland*.

Projektet sattes igång av det dåvarande danskompaniet Varendh/Lindqvist när folkkulturen efter valet 2010 hamnade i fokus, lite kidnappad av Sverigedemokraterna. Man såg behovet av att från folkkulturellt håll kommentera den politiska debatten. Nu finns en föreställning som försöker ringa in frågor om nationell identitet. Finns svenskheten? Vilken är traditionens roll? Hur ser vi på vårt kulturarv?

– Vi använder musiken och dansen för att gestalta frågor och situationer och fundera över hur det där typiskt svenska uppstår. Vi vill både använda och montera isär schabloner, ofta med koppling till folkkultur och svenskhet, så det blir ju flera lager i det där, säger Isak.

Den stor-svenska kopplingen har inte folkmusiken bett om, men den finns ändå. Och Isak tycker inte man gjort upp med det arvet.

– Nej, jag tycker att det finns ett stort behov av att se vad som startades under nationalromantiken och hur det präglar kul-

turen i dag. Det är till exempel väldigt vitt på stämmorna, så arrangörer och företrädare för organisationer skulle till exempel kunna fundera lite över sin roll i integration, säger han.

– För när vi väl gör något finns en väldig möjlighet! Just för att vi har en sådan koppling till traditionen så kan vi visa andra att det verkligen går!

Kanske ger också folkkulturens icke-hierarkiska karaktär goda förutsättningar: här handlar det lite om scenframträdanden och mycket om utövande. Det kan bli ett verktyg för att mötas över gränser, menar Isak.

TRADITIONEN ÄR inte stängd. Efter premiären i Hudiksvall i maj förra året skrev Anne Brügge i Hudiksvalls tidning att dansen i *Fosterland* pendlar mellan ömhet och våld. När Isak beskriver musiken i *Fosterland* blir det som en illustration av hur en levande tradition rymmer både arv och nytolkning.

– Delvis låter det nog som många har en uppfattning om att folkmusik "brukar låta", men det drar också åt teatermusikhållet, för att måla stämningar och ge bilder. Och när man skriver en ny polska för att beskriva något, hur kan man använda polskarytmen då?

Vid premiären i Hudiksvall arrangerades

I folkmusiken skulle det kunna vara möjligt att mötas över gränser. Men än så länge är det utpräglat "vitt" på stämmorna.

FOTO: HENRIK MONTGOMERY / TT

fakta

Efter urpremiären har *Fosterland* spelats på Turteatern i Stockholm och på Linköpings folkmusikfestival. På söndag, 22 februari, spelas den i Ljusdal och 7 mars i Katrineholm.

en debatt med kulturutövare och politiker. Panelen var väldigt överens om att vara emot rasism men hade svårare att komma åt hur nationalism och rasism präglar samhället, menar Isak. Intensiteten ökade med frågorna från publiken – där fanns folk från nazistiska Svenska motståndsrörelsen.

– De ifrågasatte alla på scenen, allas positioner. Jag tror det var nyttigt att få träffa människorna i dessa grupper vi hör och läser om, och se att de faktiskt finns. Och många av paneldeltagarna tog verkligen debatten med dem.

En av dem var Roland Hamlin, som var där för Centerpartiet, men också är engagerad i hälsingsk folkmusik och Hudiksvalls missionsförsamling. Han beskriver *Fosterland* som en reaktion mot en förenklad bild av folkmusik och folkkultur.

– Budskapet till främlingsfientliga partier är att den svenskhet de säger att de vill värna, den finns inte och har aldrig funnits. Ett artigt men tydligt "nej tack" till allians med kulturkonservativa krafter. Folklig kultur är i rörelse och har alltid formats av influenser från olika håll, samtidigt som den är knuten till den plats där utövarna bor och verkar.

DAVID BERJLUND